

Preliminarii la o analiza a textului / discursului

Rodica NAGY

Résumé: L'article propose une synthèse théorique de l'évolution du concept texte-discours, pour affirmer que l'approche du discours suppose aussi une investigation du texte correspondent, tout comme l'analyse linguistique du discours ne représente qu'une hypostase dans le champ des méthodes utilisées par les sciences du langage.

În definirea textului, concept-pivot în științele limbii și în cercetarea literaturii începînd cu anii '60-'70 ai secolului trecut (M. A. K. Halliday, H. Plett, T. A. van Dijk), se întîmpina serioase dificultăți care decurg din eterogenitatea perspectivelor și metodelor utilizate în identificare, pe de o parte, și, pe de alta parte, din concurența creată de alți termeni hipo/hiperonimici: *discurs, opera literara, scriere, limba* etc. Ofensiva studiilor de tip structuralist a dus la conțurarea unor departajări capabile să pună în lumina relațiile dintre semnele lingvistice, instaurându-o limba, acordînd prioritate abordării formaliste și ocupîndu-se marginal de conținut; F. de Saussure ignora, de altfel, ideea de unitate superioară frazei, fraza însăși fiind atribuită vorbirii și nu limbii. În narratologia de inspirație structuralista, reprezentată de exemplu de T. Todorov, textul ca obiect de studiu este investigat printr-o metodă analitică ce evidențiază

laturile sale verbale, sintactice si semantice, cu alte cuvinte, conditiile *producerii* textuale care se oglindesc în totalitatea elementelor specific lingvistice (fonologice, morfologice), relatiile dintre unitatile textuale si produsul complex al continutului lor semantic. Daca textul se circumscrise limbii, se poate admite, dupa opinia lui H. Plett, ca, din punct de vedere semiotic, textul este un *supra-semn* (*macro-semn* la E. Coseriu) lingvistic, bazat pe conventie sociala si pe arbitrarrietate manifestata prin semnificanti, semnificatii si referenti diferiti, o unitate functionala de tip comunicativ.

În viziune poststructuralista, problematica definirii textului se extinde prin antrenarea unor parametri suplimentari în descrierea functionarii si producerii textului, în sensul ca intereseaza mai ales relatiile acestuia cu cadrele sale – societate, istorie, institutii, putere etc. – si cu efectele pe care le dezvolta, prin intermediul unor coduri concepute ca forme impuse de limbaj realitatii, capabile sa prescrie si sa impuna un mod stereotip de interpretare a acesteia, în acord cu exigentele determinismului social si cultural.

O prima acceptie a termenului text ar trebui sa clarifice identitatea unitatii functional-comunicative în raport cu suportul material al obiectului-text, cu alte cuvinte o precizare preliminara de tip ontologic impune ca sensul sau restrîns sa se limiteze la *scriere* (*écriture*), înteleasa ca rezultat al creatiei individuale ori colective, care îi asigura un anumit grad de stabilitate, de fixitate si o delimitare spatio-temporală (manuscris, scriere tiparita etc.). Însa nu tot ceea ce este scris poate fi considerat *text*, daca nu raspunde rigorilor textuale pe care le impun rezultatele cercetarii, încît se propune o discutie preliminara despre disjunctia text – nontext, pe de o parte, iar, pe de alta parte, se admite ca în cazul comunicarii orale, produsul enuntarii constituie de asemenea un text (*text-discurs*), înregistrat si transcris în

vederea unui tratament analitic adevarat (texte dialectale, corpusuri de limba vorbita). În sens larg, textul este un cuvînt, o propozitie, o poezie, un roman, o piesă de teatru, un anunt, un articol științific etc. Mai mult, se apreciază că și limbajele non-verbale sunt concretizabile în texte filmice, muzicale sau picturale, domeniul de funcționare depășind cadrul lingvistic, astfel încât, dacă «*in scriptia*», în general, înseamnă text, existența însăși poate fi considerată o sumă de *in scriptii*, un text.

Textul-obiect, în calitate de rezultat și de sursă a cunoașterii, conservând tot ceea ce s-a scris într-o limbă sau în mai multe limbi în succesiune cronologică, obiectiva, revendicându-se în sine de la o anumita tradiție și exemplaritate, în comunicare intertextuală, generează, în abordările noastre, aprofundări complexe, focalizate pe traseul determinării mecanismelor procesului de comunicare / cunoaștere care fundamentează producerea, dar și receptarea de sensuri. Se admite, în general, că textul se caracterizează printr-o coordonată *constantă* – fixitatea, ca atribut al expresiei finite (ediție definitivă, opera completa) și una *variabilă*, la nivelul sensului, deci la polul receptării, dar variabilitatea sensului este imanentă procesului de creație: „un text este un produs al carui destin interpretativ trebuie să facă parte din propriul sau mecanism generativ”¹. Abordarea din perspectiva semiotica a textului a presupus trei direcții de investigare, distribuite la cele trei niveluri ale semiozei: sintactic, semantic și pragmatic.

Ipostaza *sintactică* a textului are drept premisa ideea că obiectul-text este un construct abstract, în care interesează modul de funcționare a unui sistem relational imanent, independent de condițiile extralingvistice și de factorii

---

¹ Umberto Eco, 1991, p.75.

implicati în producere sau în receptare și, în mare masura, în absenta raportării la referent și, nu în ultima instanță, la adevar. Ca atare, singura proprietate capabilă să asigure calitatea de text unei secvențe transfrastice de semne este concretizată în sistemul de raporturi similare celor care permit funcționarea unei propozitii sau fraze, proprietate numita *coeziune* (*coerenta sintactica*), manifestată prin acord, rectiune, ordine discursiva, dar și prin fenomene care transgresează nivelul sintactic propriu-zis – izotopie, anaforă, continuitate presupozitională, recurrentă, paralelism, parafraza, proforme, elipsă, consecutia timpurilor, intonație etc. Nici din perspectiva generativ-transformatională nu se poate postula o autonomie conceptuală pentru text, întrucât majoritatea fenomenelor pe care le pune în evidență un proces generativ de texte corect formate constituie, în egală masura, apanajul funcționării propozitiei și frazei, identitatea și validitatea regulilor fiind verificabile la nivelul imediat inferior textului. Mai mult, în abordarea generativistă se ajunge la rezultate similare viziunii formalizate, atunci când se apreciază ca modelul generativ al frazei este identic ori asemănător celui care produce *megafraze* (texte), derivate prin operații gramaticale recursive. Se poate remarcă, însă, că o gramatică a textului nu este posibilă în afara stabilirii unui cadru și a unor determinări care să valorizeze vectorul *sens* în relație cu celelalte categorii specifice textualizării. În realitate, o viziune strict formalizată asupra textului ramîne un deziderat teoretic, caci cei care o promovează, atunci când vorbesc despre *coeziune*, depășesc nivelul grammatical al investigației, factorul semantic fiind antrenat implicit sau explicit în criteriile aplicate (de altminteri, nivelul sintactic nu poate fi definit, delimitat și analizat prin exilarea desemnării, semnificării și sensului). Ca atare, glisarea spre palierul semantic al cercetării se

probeaza si la nivel terminologic, prin confuzia dintre *coeziune* si *coerenta*, ultimul termen fiind initial rezervat pentru desemnarea celeilalte dimensiuni a textului, semantica (la E. Vasiliu, „coerenta“ este un concept pragmatic²). De exemplu, la Beaugrand si Dressler coerenta nu are numai acceptia de proprietate semantico-cognitiva a textului, materializata în relatii de cauzalitate, de referinta, de timp etc., ci semnifica si mijlocul sintactic de constituire a sensului.

Cele mai multe cercetari converg spre admiterea ipotezei ca stiinta textului trebuie sa conceapa obiectul de studiu ca o constructie bidimensională, în care *coeziunea* este coordonata structurala, iar *coerenta* – atributul semantic, caci textul este o constelatie a carei lume devine reala prin continuitatea si finalitatea a sensului. *Coerenta*, ca proprietate semantica, asigura modul de organizare a universului textual prin intermediul progresiei semantice, sustinute prin relatii de cauzalitate, finalitate, analogie (*NDESL*, p. 390). Succesiunea de secvente *tema-rema* genereaza diverse tipuri de progresii semantice (lineară simplă, cu tema constantă, cu teme derivate, dezvoltarea unei reme divizate); totusi, dificultatea stabilirii obiective a esentei si departajarii celor două tipuri de factori ai coerentei conduce la impas în cercetarea textului (vezi si obiectiile lui H. Plett la «teoria perspectivei functionale a propozitiei»³). În același timp, coerenta este considerata deopotrivă si produsul unei activitati hermeneutice, caci cel care realizeaza interpretarea pleaca de la premisa ca unui text trebuie sa i se confere aprioric un sens, orice text având o intentie, o finalitate⁴. Eugen Ciseriu, respingînd în mod justificat pretentia grama-

---

² E. Vasiliu, 1990, p. 146.

³ H. Plett, 1975, p. 69.

⁴ J.-M. Adam, 1997, p. 22.

ticilor transfrastice de a fi simultan parti ale gramaticilor unor limbi si stiinte ale textului în general, propune o lingvistica a textului concepută în termenii sintaxei functionale si ai lingvisiciei integrale, textul *fiind un nivel de structurare al unei limbi*, nenenesar, dar empiric posibil si universal, constituit pe baza a celor patru operatii, amintite mai sus: *super/hiperordonarea/hipertaxa*, adica posibilitatea ca unitatile inferioare sa se integreze într-un nivel functional imediat superior, *sub/hipoordonarea (hipotaxa)*, operatie opusa hipertaxei, adica posibilitatea ca unitatile superioare, în calitate de substitute sa se integreze într-un nivel inferior, *coordonarea (parataxa)* – posibilitatea ca unitatile de la acelasi nivel sa fie legate între ele, si *substitutia (antitaxa)* – posibilitatea ca o unitate a unui nivel sa fie înlocuita printr-o proforma, prin intermediul anaforei, cataforei, epiforei (Coseriu, *Principii*, p.61). Pe de alta parte, atunci cînd se refera la limbajul poetic, Coseriu aduce în discutie functiile de reprezentare si de evocare pe care le actualizeaza textul, în calitate de relatii permanente ale semnului; se poate deduce ca accentul pus pe interpretare deplaseaza sfera de interes a cercetarilor de la stabilirea mecanismelor de structurare, de producere a unor unitati functionale, concrete (texte), la recompunerea unor virtualitati imanente ori inedite, inefabile, în esenta (sensurile semantic, pragmatic ale textului): „în masura în care sensul, în interiorul textului se exprima nu numai lingvistic, ci și extralingvistic – ceea ce se întîmplă în mare masura cu aceasta lingvistica a textului, pe care o consideram cea adevarata si adecvata, trebuie sa treaca dincolo de sfera lingvistica” (Coseriu, *Sincronia*, p.182-183).

Investigarea dimensiunii pragmatice a textului a dus la identificarea functiilor textului derivate din depasirea cadrului lingvistic si integrarea sa în procesul mai larg al comu-

nicarii, în care sănt antrenate situația, contextul, participanții, adică factorii care stau la baza generării unui sens dinamic, viu, în acțiune: „textul este un enunt în interiorul unui context comunicativ, realizat ca forma orala sau scrisa, constituit dintr-un cuvînt sau dintr-o secvență mai amplă de unități” (DSL, p. 508-509). Factorii care asigură textualizarea din perspectiva semantico-pragmatică ar trebui admisi ca fiind *intentionalitatea* – atitudinea celui care produce textul, *situationalitatea* – relevanța unui text într-o situație dată, *inter-textualitatea* – relațiile existente între un text și alte texte, anterioare și *informativitatea* – informația transmisa și cantitatea ei.

Se observă, asadar, că prin luarea în considerare a atributelor enuntării se instituie o contaminare a conceptului de *text* cu cel de *discurs*, operîndu-se de cele mai multe ori indistinct cu oricare dintre cei doi termeni considerati sinonimi sau apelîndu-se la o soluție de compromis prin acceptarea complexului terminologic **text-discurs**, care pună în lumina ipostazele complementare ale obiectului abordat din perspective diferite (Carmen Vlad, *Textul*). La Eugen Ciseriu se menține o minima departajare între cele două categorii, *discursul* fiind definit ca *act lingvistic individual*, iar textul fiind conceput ca produsul actului respectiv, obținut prin intervenția competenței expresive a locutorului (Eugen Ciseriu, *Lectii*, p. 236-237), opinie pe care ne-o însusim.

Analiza modului de producere și de structurare a textului/ discursului conduce la generalizări menite să ofere reperele «bunăi formări» a unei unități lingvistice dotate cu un sens global purtator al intenției locutorului, să traseze condițiile pe care trebuie să le îndeplinească o secvență comunicativă cu o destinație precisa, mai ales cea care particularizează discursul institutionalizat (textele non-

fictionale, utilitare, precum cererea, scrisoarea oficiala etc.), cu alte cuvinte, sa faciliteze accesul la functiile cu care textul este investit de autor.

Definirea textului ar trebui sa tina seama de faptul ca o limba se divide în paliere care se caracterizeaza prin trasaturi distincte, care se conserva în tipurile de texte corespunzatoare. Prin urmare, textele realizate la nivelul limbii literare (si pe care le are în vedere cu predilectie teoria, analiza si hermeneutica textuala) sînt texte cu valoare culturala care se structureaza pe baza trasaturilor generale ale limbii functionale si se refera la acelasi grup de realitati, avînd aceeasi raportare a limbii fata de realitate si fata de utilizatori. Particularitatile lexicale, fonetice, morfologice, sintactice se organizeaza în maniere diverse de exprimare, corespunzatoare unor domenii socioculturale, reflectînd modul de functionare a limbii în raport cu un anumit spatiu ontologic (al realitatilor) si cognitiv (al modului cum se realizeaza cunoasterea realitatilor). Tipurile de discurs/text particulare constituie reflexul, la nivelul vorbirii, al tipurilor de limbaje specializate care individualizeaza stilurile functionale de la nivelul limbii. Cu alte cuvinte, o taxonomie a textelor ar fi posibila în cadrul disciplinei *stilistice* a limbii, în sensul ca forma abstracta a tipurilor de discurs/text se reflecta în limbajele de specialitate care încunună trasaturile tipologice si se realizeaza concret în granitele normei si sistemului limbii, ale normei legiferate si ale libertatii lingvistice, admitînduse astfel existenta textelor religioase (biblice, teologice, liturgice etc.), stiintifice (descriptive, demonstrative, cu varianta didactica), tehnice, beletristice (artistice sau «literare»).

În privinta statutului unui text-discurs în raport cu functiile pe care le detin diversele sale tipuri, împlicînd grade specifice de subiectivitate, amintim opinia autorizata a

lui M. Foucault (1998, p.15) asupra producerii discursurilor si diferențierii lor în conformitate cu fiecare societate în care operația de generare este „controlată, selectată, organizată și redistribuită prin intermediul unor proceduri care au rolul de a determina pericolele, de a stabili evenimentul aleator“, supusă astăzi unor tipuri de constringeri, interne sau externe, de interdictii. Textul este limba și devine actional prin vorbire, datorită trasaturilor esențiale ale limbajului pe care le poseda, semanticitate, alteritate, creativitate, istoricitate și exterioritate, în termeni coserieni. În aceeași viziune, textul constituie un obiect cultural, în opozitie cu obiectele logicformale și cele naturale, creat prin activitatea spiritului uman, a cărui esență se află în constiința noastră, dar care poate capăta substanță, ca și cele naturale; aici însă „substanța este aleasă, determinată de forma pîna în cele mai mici detaliu“ (Coseriu, *Prelegeri*, p. 23).

Regulile după care se constituie un text tin atât de o clasa de norme ale limbii în general, cât și de conformitatea cu expectația vorbitorilor, definită ca „atitudine a unui colectiv de vorbitori standard de comunicare exprimată prin faptul că anumite alaturări de propoziții sunt considerate asteptate, iar altele mai puțin asteptate sau neasteptate“ (E. Vasiliu, *Introducere*, p.116).

Identificarea tipurilor de texte se realizează prin apelul la parametri eterogeni, externi și interni care integrează funcția, finalitatea pragmatică, marile lingvisticice prin care se atinge scopul ales, tradiția unor texte, ajungându-se la inventare neomogene care înglobează discursurile descriptiv / narativ / argumentativ / explicativ etc. (categorii interne) și speciile textuale particulare de tipul scrisoare oficială, discurs electoral, poem, sonet (categorii externe, consacrate prin practicile culturale ale unei societăți), într-o manieră reductionistă care privilegiază palierul cult al limbii, în

general. De fapt, cele mai multe cercetari pleaca de la investigarea textului scris, initial de la textul sacru sau sacralizat prin scris, apropiat de cultura majora, în intentia de a descoperi modele structural-semantice și pragmatice care să propuna și interpretări ale respectivelor modele, încit prinț-o amalgamare a planurilor și metodelor se ajunge uneori la confuzia dintre moduri de enuntare și genuri sau specii (ditirambul tine de naratiunea pură, epopeea de naratiunea mixta, tragedia și comedia de imitația dramatică), în ultima instantă, între tipurile de texte aferente. G. Genette remarcă faptul ca în istoria generică se identifică etape în care liricul, epicul și dramaticul nu sunt numai simple moduri de enuntare, ci adevarate genuri, după modelul propus de filozofia hegeliana, în care se îmbină o lume epică, definită de un tip anume de agregare socială și de raporturi umane, un continut liric (subiectul individual) și un mediu dramatic, alcătuit din conflicte și din ciocniri. Plecind de la asumptia că genurile sunt niste categorii propriu-zis literare, estetice, iar modurile niste categorii care aparțin pragmaticii lingvistice, textele sunt clasificabile după criteriul istoric și cultural, ca fiind de arhigenurile liric, epic și dramatic, și actualizabile în trei moduri de enuntare – naratiunea pură, naratiunea mixta, imitația dramatică –, dar o asemenea taxonomie nu face decât să determine ipoteze și problematizări suplimentare, atunci cînd, de exemplu, textul povestire (*récit*) este considerat mod, iar romanul gen, chiar dacă transgresarea genurilor și modurilor este habituală.

În orientările de tip cognitivist (J.-M. Adam), care propun modele de analiza modulară, se consideră îndreptatita identificarea secentelor prototipice narative, descriptive, argumentative, explicative și dialogice (instructive, procedurale etc.), constituite pe baza unor reguli compozitionale de tip seveal, demers destul de dificil datorita constatatarii

faptului ca într-o tipologie textuala globala este aproape imposibil de aplicat o grila unica secentelor textuale eterogene; totusi, se poate aprecia ca exista o dominanta textuala supraordonata la care tind secentele microtextuale inclusive aditionate sau inserate ierarhic, macrotextul fiind diagnosticat în ansamblu ca narativ ori descriptiv. Practica interpretativa demonstreaza însă mai degrabă o eterogenitate sau o cvasieterogenitate a textelor, întrucât secentele descriptive și dialogice se transforma uneori în solutii de continuitate în textele narrative, astfel încât este admisibila ideea ca toate speciile, genurile și subgenurile sănt clase empirice, stabilite prin observarea datului istoric sau prin extrapolare, pornind de la acest dat, iar departajările lor decurg din necesitati metodologice. Stabilirea unei tipologii a textelor ar putea avea în vedere și optica lingvistică integră coseriene, după care categoriile de texte se stabilesc prin apelul la funcția textuală, în calitate de categorie a sensului și la modalitățile (procedeele) prin care aceasta funcție este realizabila. Cert este ca rezultatele obtinute în științele textului au dus la stabilirea unui adevar incontestabil: nu se poate atribui aprioric unei unitati inferioare textului (propozitie/fraza) calitatea narrativitatii, descriptivului etc., ci numai prin raportare la globalitatea configurarii textuale, întrucât lipsesc marcile textuale specifice care generează un sens și-i atribuie o funcție.

Prin urmare, în conformitate cu directia de cercetare promovată de poetica, în filiație cu retorica clasică, dar mai ales prin prisma achizițiilor lingvisticăi cognitiviste, un text este o narativă dacă se individualizează prin temporalitate minimală (după care evenimentele se desfășoară succesiv), unitate tematică centrată în jurul unui actor-subiect, de regulă antropomorf, unitate de acțiune, concentrată în transformarea unei situații initiale într-o stare finală (ca mod

dinamic si tensional de instaurare a unui dezechilibru - «punerea în intriga»), ordine cauzala, previzibila, transparenta (suicidul lui Werther), ordine acauzala, incalculabila (suicidul Annei Karenina). Simpla aditionare de secvențe prin care se succed acțiuni, din care intriga este exclusă, nu conduce la realizarea unui text narativ, orice text literar construind o lume, a carei logica internă trebuie să se supuna unui traseu al intrigii (J.- M. Adam, 1997, p. 56). În alti termeni, discursul/textul narrativ este produsul unei construcții textuale (după canonul structural) și al unei orientări pragmaticice (în canonul interacțiunii comunicative), articulate de cele trei tipuri de mimesis, după P. Ricoeur (1999), și anume, 1) planul prefigurării, al cunoașterii comune de care dispune autorul și naratorul, 2) planul succesiunii și al configurației și 3) planul reconfigurației (la polul receptării) la nivelul lecturii.

În schimb, textul descriptiv, alcătuit din secvențele unei enumerări, în contrast cu cel narrativ, nu comportă ordine, nici limite și pare supus capriciilor autorului. Pe de altă parte, dacă textul narrativ presupune o centrare tematică asupra unui subiect animat, secvența descriptivă dispune de tendința de depersonalizare, decurgând din raportarea la un univers inanimat (J.-M. Adam, 1997, 79). Taxonomia textelor descriptive se revendică de la tradiția retorică, speciile acestor texte fiind delimitate în funcție de criteriul referential (topografia, cronoafra, prozopografie, etopeea, portretul, paralela, tabloul). Producerea textului descriptiv se bazează, în aceeași viziune, pe efectuarea a patru operații: ancoraj referential, prin intermediul unei teme, aspectualizare, punerea în relație și expansiunea prin subtematizare. Textul dialogic, conversational, a facut obiectul cercetărilor pragmatică, de analiza conversațională, pe de o parte, antrenând în sfera de investigație și palierul oral al limbii,

mai mult sau mai putin ignorat de teoriile textuale, iar, pe de alta parte, a pus problema raportului dintre conversatia reala, ca proces empiric, si imititia acesteia, reprezentarea ei în forma artistica la nivelul unui gen (dramatic) sau al unei specii (roman în care se insereaza secvente dialogice). Se admite ca un text dialogic este o structura ierarhizata de secvente numite curent *schimburi*, *secvente fatice*, de deschidere sau de închidere, si *secvente tranzactionale*, constituind corpul interactiunii. (J.-M. Adam, 1997, 154), în care, din punctul de vedere al continutului nu exista restrictii tematice, dar la al carei sens contribuie decisiv mijloacele non-verbale; în plus, se poate constata ca daca la nivelului textului scris continuitatea este dominanta structural-semantică, la nivelul textului oral, discontinuitatea structurala (anacolutul) si chiar semantică se instituie în norma specifică. Perspectiva sociologizanta privilegiaza urmarirea strategiilor conversationale, ca modalitati de actiune si interactiune sociala, în vederea prescrierii unor reguli care sa eficientizeze comunicarea.

Preocuparile mai noi ale filozofiei limbajului, ale socio-lingvisticii, pragmaticii sau ale antropologiei, converg catre descoperirea mecanismelor de structurare a unor texte si catre hermeneutica acestora din perspectiva efectelor de putere, de control, de rezistenta sau de libertate, pe care le pot determina faptele de limba, în continuarea unor ipoteze lansate de teoreticienii actelor de vorbire. Intereseaza mai putin astazi descrierea, analiza, interpretarea, compararea unor texte poetice ale aceluiasi autor, de exemplu, în vederea stabilirii unor tipologii sau a unor trasaturi ale textului-opera, printr-o critica genetica a starilor textuale, realizata de poetica, tot asa cum nu mai are un foarte mare succes restabilirea unui text original pe baza unor stari textuale eterogene din punct de vedere editorial, în buna

tradtie filologica. În masura în care un text/discurs marcheaza diferente si instituie identitati, el este conceput astazi ca un sistem coherent de relatii cauza-efect, adecvat unor exigente care stipuleaza diminuarea tehnologica a tot ceea ce este inefficient, fiind un obiect „integrat într-o economie postmoderna de producere si de consum“ (Makaryk, 1993, p. 641) sau un instrument capabil sa asigure dominarea ori coercitia. În aceasta viziune, care declan-seaza, de altfel, initierea unei noi directii numite *analiza discursului*, ne putem întreba în ce ar consta noua disciplina, care ar fi mai precis obiectul sau de studiu si cum s-ar putea trasa reperele finalitatii unui asemenea studiu. Din punctul nostru de vedere, discursul privit ca act individual (lingvistic, dar implicînd contextul nonlingvistic) nu poate fi supus unei analize, daca nu se recurge la ipostaza sa complementara, textul, ca rezultat al actului de vorbire. Desigur ca cei care-si propun sa investigheze un text-discurs au în vedere nu numai obiectul lingvistic material, din perspective multiple ((socio)lingvistica, pragmatica, antropologica, istorica etc.), ci si modul în care contextele (idiomatic, verbal si extra-verbal⁵) lasa urme în constituirea faptului de limba sau contribuie la producerea sensului prin potentarea unor virtualitati. Daca examinam lucrările recente de analiza discursului⁶ constatam ca acestea reunesc rezultatele unor investigatii ale *textelor* prin prisma unor metode si a unor teorii multidisciplinare, care contribuie la instituirea unor perspective noi de cercetare a fenomenului comunicarii (interctiuni verbale, acte de vorbire, strategii conversationale etc.). Pe de alta parte, nu credem ca finalitatea acestei asa-numite discipline noi ar fi net distincta de finalitatea retoricii,

---

⁵ Coseriu, 2004, p. 320.

⁶ A se vedea, de exemplu, pentru spatiul românesc, Daniela Roventa-Frumusani, **Analiza discursului**.

în sensul ca ea poate furniza unele date despre modul de realizare a unui text bine format, tot asa cum n-ar trebui să negam afinitatile sale cu hermeneutica, daca presupunem ca, în ultima instantă, ne preocupa și maniera de sistematizare a interpretarilor posibile. Cercetând modelele de analiza a discursului oferite de specialistii străini (francezi), constatăm de fapt, asa cum remarcă Jean Guilhaumou⁷, ca aceasta disciplina, aparuta ca reflex al materialismului marxist, în anii 60, își propune initial să descopere sau să impuna modele de texte ideologice/ideologizante; putem remarcă însă ca mai tîrziu se operează cu criterii *vechi* în departajarea tipurilor de discurs/text (criteriul tematic, de exemplu) ori se caracterizează diferite tipuri de limbaje în cadrul stilurilor funktionale (chiar daca nu se face apel la aceasta sintagma terminologică)⁸. Ca atare, în ultima instantă, investigația proprie demersului analitic ori integrativ este prioritar *lingvistica*, la care se recomandă asocierea unor perspective ce validează importanța cadrului politic, instituțional, de producere a actului individual; ceea ce îi surprinde însă pe cei deprinși cu rigoarea epistemica este faptul ca s-ar putea crea prin interdiscurs un liant între discursuri, supuse ulterior analizei, discursuri aparent incompatibile sau, în orice caz, fără conexiuni prestabilite⁹. În ce ar consta finalitatea constituirii și investigării unor asemenea corporuri, dincolo de antrenarea laborioasă a metodelor operate în

---

⁷ *Où va l'analyse de discours ? Autour de la notion de formation discursive*, în “Marges linguistiques”, nr. 9, mai 2005.

⁸ Cf. Dominique Maingueneau, *Analyse du discours et ses frontières*, în “Marges linguistiques”, nr. 9, mai 2005.

⁹ De altfel, Coseriu remarcă pe buna dreptate că „nici o știință nu se poate întemeia pe conceptul de «produs lingvistic», luat în considerație în mod nesistemantic, al carui domeniu apartine, mai degrabă, operației prealabile de culegere a materialului” (2004, p. 55).

stiinta lingvistica ori in alte stiinte, ca exercitiu hermeneutic pur si gratuit?

Nu putem incheia fara sa aratam ca daca ne propunem o analiza a discursului in calitate de specialisti in lingvistica, atunci trebuie sa investigam textul, ca produs al actului discursiv, fie ca este scris, fie ca este transcris dupa o inregistrare/ancheta a discursului oral (mediatic ori nemediatic), ca o concretizare a vorbirii intr-un stil/registru al limbii literare sau in cadrul unui limbaj al ipostazei populare ori familiare; o investigatie lingvistica nu exclude, in mod evident, stabilirea unor tipologii ori a unor trasaturi de ordin tematic. S-ar putea astfel continua cu succes, prin-tro lingvistica a discursului/textului, cercetarea faptelor care tin mai ales de oralitate sau care evidențiază trasaturile textualitatii (fenomenul polifoniei, al conectorilor textuali etc.). Dar nici un tip de analiza nu poate avea privilegiul de a constitui in sine o disciplina particulara, deoarece sunt posibile diverse maniere investigative, conturate deja prin curentele si directiile noi de cercetare, realizate din unghiuri multiple, astfel incit orice analiza a discursului reprezinta o optiune metodologica sui generis, nu analiza in general si nici o stiinta de sine statatoare.

Bibliografie

- Adam, Jean-Michel, **Les textes: types et prototypes. Récit, description, argumentation, explication et dialogue**, Nathan, 1997.
- Beaugrand, R. de; Dressler, W., **Introduction to Text Linguistics**, Londra-New York, Longman, 1981.
- Bidu-Vrânceanu, Angela; Calarasu, Cristina; Ionescu Ruxandoiu, Liliana; Mancas, Mihaela; Pana Dindelegan, Gabriela, [DSL] **Dictionar General de Stiinte. Stiinte ale Limbii**, Editura Stiintifica, Bucuresti, 1997.

- Coseriu, E., [Coseriu, *Text*], **Textlinguistik. Eine Einführung**, Herausgegeben und bearbeitet von Jörn Albrecht, Franke Verlag, Tübingen und Basel, 1994.
- Coseriu, E., [Coseriu, *Lectii*], **Lectii de lingvistica generala**, Editura ARC, Chisinau, 2000.
- Coseriu, E., [Coseriu, *Teoria*], **Teoria limbajului si lingvistica generala. Cinci studii**, Editie în limba română de Nicolae Saramandu, Editura Enciclopedica, Bucuresti, 2004.
- Coseriu Eugen, **Linguistica del testo**, Introduzione a una ermeneutica del senso, Edizione italiana a cura di Donatella Cesare, La nuova Italiana Scientifica, Roma, 1997.
- Ducrot, O., Schaeffer, J. M., [NDESL], **Noul Dictionar Enciclopedic al Stiintelor Limbajului**, Editura Babel, 1996.
- Eco, Umberto, **Lector in fabula**, Editura Univers, Bucuresti, 1991.
- Foucault, M. **Ordinea discursului. Un discurs despre discurs**, Eurosong & Book, Bucuresti, 1998.
- Genette, Gérard, **Introducere în arhitect. Fictiune si dictiune**, Editura Univers, Bucuresti, 1994.
- Guilhaumou, Jean, *Où va l'analyse de discours ? Autour de la notion de formation discursive*, în “**Marges linguistiques**”, nr. 9, mai 2005.
- Halliday, Michael, A. K., Hasan, R., **Cohesion in English**, Longman, London, 1976.
- Makaryk, Irena, R. (ed.), **Encyclopedia of Contemporary Literary Theory**, University of Toronto Press, 1993.
- Maingueneau, Dominique, *Analyse du discours et ses frontières*, în “**Marges linguistiques**”, nr. 9, mai 2005.
- Plett, Heinrich F., **Stiinta textului si analiza de text**, Editura Univers, Bucuresti, 1975.
- Ricoeur, P., **De la text la actiune. Eseuri de hermeneutica**, II, Editura Echinox, Cluj, 1999.
- Roventa-Frumusani, Daniela, **Analiza discursului. Ipoteze si ipostaze**, Editura Tritonic, Bucuresti, 2004.
- Vlad, Carmen, [Carmen Vlad, *Textul*], **Textul aisberg**, Casa Cartii de Stiinta, Cluj, 2000.
- Vasiliu, Emanuel, **Introducere în teoria textului**, Editura Stiintifica si Enciclopedica, Bucuresti, 1990.
- * * * “**Marges linguistiques**”, nr. 9, mai 2005, <http://www.marges-linguistiques.com>.